

Teo Moldovan s-a născut la 15 iulie 1954, în localitatea Jac, județul Sălaj. Absolvent al Institutului Politehnic Cluj-Napoca, promoția 1981. A urmat clasele primare la școli din Jac și din orașul Cavnic. Liceul Industrial de construcții l-a terminat la Zalău, în 1974. A fost, pe rând inginer în Baia Mare, Cluj și iar la Baia Mare după stagiul de la Stațiunea Pomicolă. Din 1988 și până în prezent lucrează ca inginer mecanic la Societatea comercială „Combimar“ S.A. Baia Mare.

Încă din liceu este pasionat de literatură. Scrie poezie și nuvele fără să publice. După multe lecturi și cochetări cu scrisul, în 2003, sub pseudonimul Teo Banal, îi apare primul roman: *Rătăciții* la editura Enesis din Baia Mare. La „Cărțile Anului“, juriul manifestării l-a nominalizat pe locul I, la secțiunea proză, între autorii maramureșeni. Apar fragmente din prezenta carte în „Nord Literar“, „Informația Zilei“, în revista „Interferențe“ din Statele Unite și-n alte publicații. Pe lângă proză scrie și poezie de factură clasică, publicată în presa din zonă.

TEO MOLDOVAN

DESTINE TRISTE

roman

Editura LIMES
Cluj-Napoca, 2006

că-n Maramureș n-a mai apărut o carte de proză de așa dimensiuni, într-o vreme când lumea e din ce în ce mai grăbită să citească „pe sărite“ doar informații, știri esențiale dintr-un domeniu sau altul.

Demersul autorului însă mi se pare motivat. Teo Moldovan tratează o perioadă istorică atroce din viața românilor ardeleni, indiferent că locuiesc în mediul rural sau urban. Este vorba de acel adevărat „tsunami“ politico-socio-cultural pentru români: Diktatul de la Viena. Prozatorul, prin personajele sale de un tragism sfâșietor relevă în fraze convingătoare cu o imaginație debordantă destinul Ardealului dinainte și din timpul ocupației hortyste. Pagini extraordinare, ca într-o derulare cinematografică redau scene de-o bestialitate inumană a iredențiștilor față de populația simplă ajunsă vremelnic sub ocupație maghiară. Autorul dă dovadă de stăpânire, rar întâlnită în abordarea tematicii, cu inflexiuni tragice uneori, cu puseuri ironice alteori, toate ambalate cu meșteșug ideatic și stilistic. Se impun totuși câteva precizări: personajele prin pana prozatorului, prea vorbesc ca la oraș, lucru prezent și în cartea anterioară *Rătăciții*. Deși utilizează termeni din zilele noastre postdecembriste, romanul nu pierde nimic din frumusețea epicului într-o carte care impresionează nu numai prin dimensiune. Pentru că Teo Moldovan este un prozator de forță cu resurse inepuizabile, fluent în frazare, în dialoguri, reușește să ne transpună în pielea personajelor, să suferim cu ele, să iubim sau să urâm cu acestea. Pe viitor îi recomandăm autorului să continue tematica acestei veritabile „saga“ a literaturii ardelenesti. Unicat în arealul Țării Ardealului.

ION BURNAR

inimi rupte

Clujul studentesc, cu aerul de oraș medieval, o așezare mitică, cu turnurile proiectate spre cer, se unduia melancolic de-a lungul Someșului Mic, printre colinele verzi sfida paradisul. Capitala Transilvaniei, cu piețele limitate de Canalul Morii și strada Avram Iancu, pare o cetate asediată de coloniile românilor din Mănăștur, Dumbravă, Hojongard, Breaza, Gruia, Cordoș, Becaș, Dâmbu Lutos, Dâmbu Rotund și Meiște, naturalizați aici de secole, sau după Marea Unire din 1918. Centrul, cu Piața Unirii, Mihai Viteazul și Piața Sion, vuia în ultima zi de iunie 1940, în bătaia clopotelor, de protestele studenților de la Centrul „Petru Maior” al Universității „Regele Ferdinand”. Într-o masă compactă, floarea Ardealului continua să curgă dinspre străzile Mico, Victor Babeș, Memorandumului, Moților, Șincai și Șaguna, spre Prefectura cu fațada drapată-n tricolor. Pe cămășile albe se distingeau cocardele tricolore cu marginile matlasate în negru, semn al doliului național. Fustele și pantalonii bleumarin erau piesele de bază ce completau costumația simplă a demonstranților. Beretele roșii și caduceele îi distingeau pe studenții de la Facultatea de medicină, cele albastre cu semnul balanței, pe cei de la Facultatea de drept, harpa, pe cei de la Muzică, o carte deschisă, pe cei de la Litere. Artele plastice, Istoria, Agronomia, Biologia, Chimia, Fizica, Matematica, cu semnele lor, toți s-au adunat să demonstreze contra raptului Ribbentrop-Molotov.

- Nu ce-dăm! Nu ce-dăm... Basarabia! Basarabia! Te lua valul din vuietul mulțimii. Pe pancartele purtate de elevii de la Școala normală de fete și băieți erau înscrise lo-

zinci antisovietice. Pe altele tronau hilar caricaturile agresorilor, călcând, omorând, violând și storcând de bunuri pământul Basarabiei. Soldatul sovietic era peste tot un Ivan plin de păcate, reprezentat satiric de studenții de la Arte.

- Ba-sa-ra-bia! Nu te dăm! Lașilor! Strigau miile de voci într-un cor ce vibra la unison peste Clujul universitar. Prefectul Indoleanu, primarul Somnifer și chestorul poliției, Surdu, s-au retras pe rând din balconul instituției bombardată cu ouă, gelatină și produse agricole. Căruțele mănășturenilor blocau accesul spre Prefectură și Stația de salvare a oponenților unguri de la Uzinele „Dermata” și grosul sezonierilor din fabricile de cuie și chibrituri ce veneau dinspre strada Băii, spre Eminescu și Alecsandri, pentru a se ralia cu studenții de la Universitatea Maghiară „Francisk Iosif” în vederea sabotării acțiunii de solidaritate a celor de la Universitatea „Regele Ferdinand” cu destinul dureros al colegilor basarabeni. Felecanii limitau, cu atelajele lor, circulația spre strada Regală, Mihail Kogălniceanu și Avram Iancu, la intersecția cu Ștefan cel Mare, barând avântul studenților maghiari ce intenționau să facă joncțiunea cu necalificații de la Fabricile de tutun și spirit ce marșau dinspre Strada Foch, în direcția Piața Cuza Vodă. La intersecția dintre Regina Maria și Baba Novac, laboratorii de la Industria Sârmei ocupaseră forțat acostamentul. Cu tot zelul agricultorilor din Someșeni, nu s-a reușit stoparea avalanșei. După zeci de minute, evreii și ungurii au invadat Piața Unirii, scandând lozinci antiromânești. Îndreptându-se spre Prefectură, bruiiau manifestarea demonstranților Pro Basarabia și Bucovina. Profitând de atitudinea pacifistă a poliției, s-au infiltrat prin mulțime proferând injurii la adresa demonstranților.

- Ba ce-dați! Ba ce-dați, îi contrau delatorii incitând spiritele.

- Nu cedăm! Nu cedăm, urla uraganul dezlănțuit din marea inimilor tracasate. Din vulcanul în erupție, valuri de furie se revărsau din craterul încins spre marginile esplanadei, acolo unde altercația era inevitabilă.

- Evitați provocările, se auzeau din mulțime indicațiile profesorilor. Printre ei, ilustrii Iuliu Hațieganu, Goia, Papilian, Emil Hațieganu, le cereau cu disperare disciplină și ordine. Nu putea fi un marș al tăcerii. În fața lașității administrației, studenții au luat atitudine. Ziarele „Adevărul Ardealului” și „Tribuna” inserau în paginile lor drama Basarabiei, criticând vehement puterea. Printr-un articol-manifest, redactorul șef Horațiu sugerase studențimii să iasă-n stradă. Acceptând somațiile staliniste, Guvernul crease precedentul prin cedarea Basarabiei și Bucovinei fără să opună rezistență. Ardealul, prin extrapolare, putea fi „donat” la fel de ușor Ungariei horthyste. Ceea ce pentru un sudist e o banalitate, pentru un ardelean este o tragedie. Pe teritoriul Clujului, orice român care intra era bruscat, înfierat, dirijat, umilit, canalizat, obligat, după afișarea insemnelor maghiare și deselor ofense, să-și conștientizeze identitatea. Dacă-n alte orașe armonia conviețuirii între naționalități ridica probleme minore, la Cluj, exacerbarea irendentismului te obliga să iei atitudine. Ei și noi, două tabere opuse. Inamici pentru un teritoriu presat de vestigii arheologice. Clujul, mai spunea Horațiu, e metafora iubirii noastre, a vestigiilor străbune lăsate pe sub lespezi. Ei ne cheamă aici, ne leagă de siturile dispărute sub marea de cripte și stele funerare. Sentimente perene te asaltează la fiecare pas cu murmurul Someșului, cu briza de pe Cetățuie, cu parcurile și grădinile verzi, cu memoria miilor de jertfe de la romani încoace. Relicvele generațiilor de anonimi ne obligă să le dăm identitate. Ne roagă prin puterea memoriei să le conservăm amintirea. De aceea, in-

diferent cum ne vor cataloga generațiile viitoare, Napoca, Clujul de azi și de mâine nu-l putem abandona. Dureroase constatări. Adevăruri puse să circule, să fie preluate prin intermediul ochilor în inima conștiinței. Pe lângă „Adevărul de Cluj” și „Tribuna”, toată presa românească înfiera impotența și trădarea Guvernului român. Ambiguitatea presei ungurești nu era o surpriză. De altfel, presiunile exercitate la Berlin de Guvernul de la Budapesta în privința Ardealului nu erau o noutate. Cu o subtilitate cinică, ne indică cu degetul la desele înscenări programate să ne distrugă credibilitatea în fața Europei. Cu abilitate și profesionalism, politica diasporei le-a promovat interesele, prin cele mai sofisticate mijloace de informare. De aceea, posibilitatea unui pericol iminent i-a determinat pe studenți să iasă în cohorte din campus. Sau injustețea dictaturii instaurată în Europa prin terorizarea statelor tampon dintre Germania și U.R.S.S. genera o altă preocupare...

- Vom lupta, înfiera, patria vom apăra! strigau în reprimă studentii. Cu gazetele iredentiste pe post de torțe au incendiat Calea Moșilor printr-o mare de brațe. Atmosfera din fața sediului administrativ a luat foc în momentul arborării steagului unguresc pe turnul Prefecturii. Serii de rumori, după indignări repetate succedaseră incidentul. Ce fel de instituție statală e Prefectura de n-a luat măsurile impuse în asemenea circumstanțe? Ce poliție avem, dacă un intrus pătrunde fără interdicție în sediul central? Indignări și iar indignări... Prin gestul său și-a exprimat dezacordul cu marea masă ce forma un T imens cu baza spre Biblioteca Universității. Disprețuind semnele statului umilise majoritatea demonstranților. Indignați, studenții au forțat poarta de la intrare, asfixiind prin numărul lor cordonul poliștilor. După un minut a fost înlăturat steagul de către studenții Facultății de Educație Fizică și Sport, fără să reușească

prinderea intrusului. Cine-l ajutase? Probabil un grup de funcționari complotasera împreună cu el. Unguri? Români?... Supoziții.

- De ce ne umilim noi între noi? se întreba dezamăgit profesorul Iuliu Hațieganu. Cum e posibil să pătrundă elemente ostile statului în edificiile lui? Orice funcționar e obligat să respecte semnele și simbolurile nației noastre, indiferent de etnie.

- Între români și unguri nu există respect dacă nu se impune cu forța, domnule profesor, opinase o voce bine cunoscută din mulțime.

- Remus Clipa, numai tu puteai să vehiculezi o asemenea remarcă. Și, din păcate, ai dreptate!

- 1848. Și-au strâns călduros mâinile.

- Fostul meu student, l-a prezentat colegilor de la alte specialități, profesorul Iuliu Hațieganu, pe absolventul Facultății de medicină. Tânărul doctor i-a salutat respectuos, la fel ca și însoțitorul lui, student la Drept, după bereta albastră și semnul balanței.

- Dânsul te acompaña, când ai insistat să te refugiezi la țară.

- Vian Dale, amicul meu din Pometu, confirmase Remus încântat de memoria simpaticului dascăl. Studiate de profesor, figurile celor doi erau atât de diferite: fața ovală, nasul ferm, părul șaten și ochii albaștri ai doctorului contrastau cu negrul intens al irișilor umbriți de arcade proeminente, ce conferea feței lungi a tânărului Dale un aer de sobrietate. După un schimb de amabilități, s-au raliat impulsului însuflat de colegii lor de peste Prut. În costume populare, studenții basarabeni și cei din Cernăuți recreaseră atmosfera. Comasați în fața Prefecturii, cântau ținându-se de mâini, „Deșteaptă-te, Române” și „Când vom pleca, Ardealule, din tine”, cu fiorii durerii. Apoi s-au impulsionat cu